

ПРИЧА „ДНЕВНИКА“

Ловачка вечера

Безе Бордаш

Већ се увелико ширио мирис перкелта кад је стигао фијакер, да носи госпоњу Вечелу код фризера.

– Само полако, и подлажите тврђе дрво – инжењер Вечелу је чуо како његова жена на одласку даје упутства служавкама, с којима се још малочас мајала на дворишту, пржећи лук, јер је то увек сама радила, пошто су га оне увек остављале стакластим, као исплакано девојачке очи, говорила је.

– Не могу да науче да је само онај перкелт прави – пожалила се свом мужу – кад и последњи дашак паре испари из лука, мора да се дочека моменат кад замало почне да се угљенише.

Пошто је једино инжењерова жена имала око за овај делић времена, служавке су, на њену заповест, што су брже могле убацивале коцкице меса у котао, здушно мешајући, тако да загрејани суд одмах исиса што више сока, а да притом месо не загори.

– Ко није у Сенти учио да кува, тај не зна ни лук да испржи – објашњавала је служавкама из Црвенке.

Она је пак тамо учила и да кува и да шије. Отац ју је дао у једну јеврејску породицу, која је имала разрађену баварску радионицу. Касније ју је уписао у грађанску женску школу, и можда је инжењер управо томе могао да захвали свој брак. Матуранткиње су за награду ишле на једнодневни излет на Палић, а Вечелу је баш истраживао да ли је могуће повезати језеро Палић са Тисом, како би и Суботица имала пловни пут. Тамо је срео Ему. Међутим, никад није преболео што од канала није ништа испало.

Инжењер је више пута јавно истицао да све дугује води, баш као и својој жени, код које је највише ценио необичну педантност; била јој је у крви, баш као што се у капљици воде обавезно појављују амебе. Била је готово болесно уредна: током великог недељног спремања, пре прања иначе чистог тротоара, заповедала је да се ножем ишчачка свака власт трава између цигала. И децу је држала чисто: плисирана сукња њихове ћерке гимназисткиње само је шушкала, а син матурант увек је имао на брид испеглане панталоне. И помагала је у спремању, није само надгледала и, како се овде говори, рихтала је девојке, иако су је на улици, у радњи и на пијаци оловљавали са “милостива”, а учитељи, свештеници а пословни људи - са “љубезна госпођо”. У том својству је преузела и пошључку ловачког друштва, коју су касалски шегрти донели у дрвеној каци с ледом: бут дивље свиње, срнећа леђа и дивљега зеца. Још није била сезона лова, али су оvdашњи ловци већ могли да одстреле понешто, уз сагласност општинског бележника. Његов велики тучани лонац већ није био на колима кад су момци у журби скидали кацу намењену Вечелијевицама, а још су морали да стигну и до директора Балога у кудељару, и у свилару код Розенбергових.

Мада је момчација журила јер се лед топио, госпођа Вечелу заповеди да кацу однесу у подрум, јер је претешка за девојке, а њих је позвала да одмах усоле месо. Додала је бибер у зрну и лаворов лист.

– Со ће малко да извуче крв – рекла је, одвојивши парче срнећих леђа за перкелт, гурнувши остатак између две табле леда, док се не скува пац са шаргарепом и першуном: срнаћа леђа су најмање најученији као печење.

Девојке су на тераси, где је још увек сијало сунце, послужиле одличну ловачку вечеру. За столом је седело деветоро људи. Осим домаћина, ту је био доктор Ковач са супругом, реформистички пастор Ференц Клајн и супруга, већ обудовели Ференц Сентђерђи, пензионисани функционер Водопривредног друштва, и Јакоб Зауер са супругом. Зауер је донео госпођи Еми цвеће, хризантеме. Деца је вечера послужена у кухињи, јер домаћин није сматрао пристојним да буду у друштву својих професора. Ференц Клајн им је предавао веронауку, син и ћерка Вечелијевић су били крштени код њега, иако би госпођа Ема више волела да су примили њену, католичку веру. Ипак, то никада није изазивало неке посебне несугласице у породици: само је једном приликом, када је жена стигла са недељне мисе и узбуђено испричала како је олтар био лепо украшен, муж одбрусио:

– Не иде се у цркву због олтара.

Друштво је с апетитом приступило вечери, током које су вођени прикладни разговори, посебно између жена. Госпођа Ема се жалила на фризера, који јој је опрљио чело за време стављања трајне ондулације, а и питање је колико ће она уопште трајати; пасторова жена је причала о јучерашњој служби и припремама за поподневну верску наставу; госпођа Ковач се жалила на лењост сестре Валерије, услед чега је сав посао спао на њеног мужа: крајње је време да се запосли неки млад лекарски помоћник. Аранка је била најтиша, још увек се осећала напетом у овом раскалашном друштву, а и имала је других проблема, чекала је бебу, али је била срећна што је упознала супружнике Ковач.

Превела Драгиња Рамадански

ИНТЕРВЈУ: МИЛАН БЕЛЕГИШАНИН, РЕДИТЕЉ И ПИСАЦ

Магија и снови свуда су око нас

Новосадски редитељ и књижевник Милан Белегишанин један је од истакнутих представника наше културне сцене, који је остварио изузетно запажене домете као позоришни редитељ и аутор документарних филмова, а такође и као и плодан прозаиста, који је до сада објавио осам књига кратких прича и два романа. Представе у његовој режији “Јуда Искариотски”, “Кућа на граници”, “Гробница за Бориса Давидовића”, “Магбет” и друге су играле и награђиване широм некадашње Југославије, а његови филмови “Крик”, “Шапутање живота”, “Сва Гојкова блага” и “Ласта” побеђивали су на београдском Фестивалу документарног филма.

Белегишанин је уз то и плодан књижевник, чија проза одводи читаоца у зачудан свет сачињен од ониричког споја стварности и маште, представљајући тако један особени вид магичног реализма. Његова нова збирка прича са насловом “Осмех и остала чуда”, објављена у издању новосадске “Академске књиге”, награђена је сада угледном војвођанском књижевном наградом “Карољ Сирмаи”.

● **У Вашим причама се преплићу реалност препознатљивих животних догађања и чудновати искораци у област фантастике. Како настаје та проза, коју сте сами једном приликом описали као амалгам сна и јаве?**

Све у своје време

● **Ваша књижевност је остајала у засенку позоришног и документаристичког деловања па се чини да ово признање сада исправља ту неправду. Како сте доживели доделу награде “Карољ Сирмаи”, коју су својевремено добили врло значајни аутори попут Александра Тишме, Ота Толнаија, Виде Огњеновић, Јовице Аћина..?**

– Заиста сам срећан због добијене награде. Ако је моја књижевност до сада била у засенку документаристичког и позоришног деловања, не мари. Уосталом, све у своје време.

– Магични реализам и снови су свуда око нас. Довољно је да само у сумрак одгрнемо завесу најближег прозора и видећемо иза те завесе, без обзира да ли се ради о касном лету, раном пролећу или сипљивој јесени, снове шћућурене у најлепше приче. Постоје моменти када себе замишљам као некога ко је заспао испод пружног насипа. У једном тренутку пролази воз. Клопаче локомотиве и вагона не може да ме пробуди, али се тада дешава нешто необично: преко мога чела прелази нежна плава светлост из једног од купеа и будим се. Осећам потребу да пишем о људима који се налазе у том купеу из ког је исцурела та нежна витражна прашњава светлост, која ме је пробудила. Снови су огромна земља у којој је врло лако изгубити се. Зато је битно памтити их и користити у писању. Они тада постају нешто попут оних мрвица из бајке о Ивици и Марици, којима они трасирају пут из мрачне шуме. Исто тако је и са сновима. Треба их записивати, да се не бисмо изгубили и да бисмо могли да се вратимо у стварност. Препознатљиве животне чињенице су са једне стране оруђа за племениту манипулацију читаоца, а са друге стране су увертира за сан. Што сам старији, све сам више убеђен да ово што живимо и није јавна, него некаква неправилност у сновима.

фото: приватна архива

● **Ваш литерарни опус обухвата романе и збирке кратких прича - која од ових форми је изазовнија?**

– Одабир литерарне форме као и дужина исте зависе, како од теме, тако и од приповедача. Сећам се једног хаикуга, ког је написала мајка која је изгубила шестогодишњег сина. Хаикугласи: “Да ловиш лептире, зашто отрча, далеко, далеко?” И да је пет томова романа написано на исту тему, не верујем да би се постигла снажнија емоција. Са друге стране, када читам “Мајстора и Маргариту” Булгакова, жао ми је што књига није још обимнија.

● **Често се говори о кризи књижевности и о томе да се књиге све мање читају, али Ваше приче ипак лако налазе пут до публике. Колико је за писца важан одјек његове књиге код читалаца?**

– Драго ми је ако словим за читаног писца. Мислим да су истина и размена емоција са читаоцима нешто што даје сврху бављењу писањем. Али морам нешто да кажем: криза књижевности и смањен број читача су карактеристичне за друштва која се урушавају. Помањкање морала и дефицит људскости се најпре објављује у уметности, а самим тим и у књижевности. Некада се читало да се побегне од стварности и да се зађе у боље пределе, у неке лепше снове. Читањем се лечило. Данашњем друштву је навучена мрена тако да му ни крупно штампана слова не помажу.

● **Приче из књиге “Осмех и остала чуда” сумирају Ваш досадашњи приповедачки опус - у њима се поново појављују мотиви и ликови из Ваших ранијих прича, који сада добијају нова, слојевитија значења. Да ли је овде реч о неком заокруживању света Ваше прозе?**

– То јесте на извесан начин затварање круга. Што се тиче присуства мотива и ликови из ранијих прича, мислим да је то нешто што је природно. Не ради се ту о понављању, пре је у питању додатна обрада. Скреноу бих пажњу на једну ствар: осмех је сам по себи нешто што почиње и завршава круг, а ево и како: први осмех нам упућују она бића из старих прича која нас испраћају из детињства у зрелост. Све те виле и вилењаци, вештице и змајеви нам машу док се спремамо да базамо кроз живот. Но, удаљавајући се од тих причина, ми у једном тренутку почињемо да им се приближавамо. Круг ће се затворити. Та бића нам се и сада осмехују, али нам више не машу, већ шире руке и зову нас у загрљај. Између почетног и завршног осмеха има разлике. Онај први осмех је био осмех надања, док је овај други осмех слатке туге који се јавља предалеки и усамљенички пут. Причине ће нас уз тај последњи осмех привити на груди и одвешће нас у земљу где приче никада не престају.

Борислав Хложан

НОВЕ КЊИГЕ

Хероји и губитници Вуле Журић (Лагуна)

Вуле Журић је сабрао и представио двадесет узбуђивих, документарних приповести о значајним људима попут Ивана Горана Ковачића, Кресте Ђорђевић, Пјера Паола Пазолинија и догађајима у којима су активно учествовали и оставили свој неизбрисив траг. „Сентименталну повест XX века Вуле Журић почиње као у филму *Грађанин Кејн* – сећањем на санке из детињства. А онда те санке појуре низ падину простора и времена, па се нижу призори из живота Лава Троцког, Боре Станковића, совјетских хокејаша, станара једне сарајевске улице и свих осталих Журићевих хероја и губитника. Нисмо до сада имали књигу која на овакав начин повезује толико различитих судбина“, записао је Предраг Ј. Марковић.

Монографија Славише Грујића и Дејана Петровића је документарно сведочанство о присуству Јевреја у Новом Саду од XVII века до савременог доба. Књига представља читаоцу основе друштвеног и културног живота јеврејске заједнице у Новом Саду као и основе религијског живота и обрета. Аутори културом сећања дају посебан документарни осврт на Новосадску рацију (1942) и страдања Јевреја у Холокаусту. „Ова књига је покушај да се један део нас, један део историје Новог Сада, никада не заборави. Да не фалсификујемо сећања, већ да их преносимо даље, с колена на колена, с папира на папир“, записао је књижевник Филип Грујић.

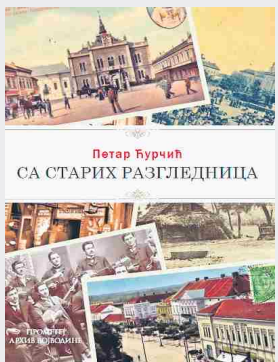
Прича о новосадским Јеврејима Славиша Грујић, Дејан Петровић (Академска књига)

Монографија Славише Грујића и Дејана Петровића је документарно сведочанство о присуству Јевреја у Новом Саду од XVII века до савременог доба. Књига представља читаоцу основе друштвеног и културног живота јеврејске заједнице у Новом Саду као и основе религијског живота и обрета. Аутори културом сећања дају посебан документарни осврт на Новосадску рацију (1942) и страдања Јевреја у Холокаусту. „Ова књига је покушај да се један део нас, један део историје Новог Сада, никада не заборави. Да не фалсификујемо сећања, већ да их преносимо даље, с колена на колена, с папира на папир“, записао је књижевник Филип Грујић.

Са старих разгледница Петар Ђурчић (Прометej)

Изабрани текстови новинара Петра Ђурчића настали су у току тридесетак година – 1970, 1980, 1990, и емитовани су сваке седмице у континуитету на радио-таласима Новог Сада. Аутор је годинама радио на проналажењу материјала за грађу ових емисија. Он се трудио да зарони у прошлост Војводине и да осветли амбијенте, ликове и занимљиве догађаје највише из деветнаестог и прве половине двадесетог века али налазимо и више прича у којима се приказују и неки догађаји и личности из прешашњих стрелећа. Текстови Петра Ђурчића су разноврсни, писани јасним новинарским стилем са тенденцијом да буду забавни колико за слушаоце тако и за читаоце.

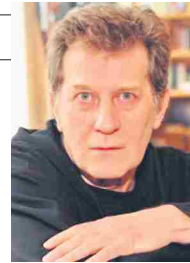
Са успона на Етну, одблесак

Јовица Аћин

Пролеће 2008.

У главној улици Катаније, на *Via Etna*, која се пружа у правцу вулкана, наручујем кафеу без кофеина, са млеком. Сео сам тако да могу да гледам у вулкан. Тад сам одлучио да се попнем на њега. Израз давно овде насељених Грка за вулкан, сваки вулкан, место елементарног огња, био је етна. То је остало као назив за овај вулкан. Све речи могу бити називи. Једном ће се то и догодити, онда кад се намноже ствари и буде их онолико колико људи могу да смисле нових речи.

Помислио сам да нема наде да не издахнем пре врха где је највећи кратер. Пењем се на ватрену планину. Видео сам куће и црквице подбочене дирекцима. Стигао сам и до стене налик пирамиди. То громада лаве коју је истесало време. Стена ми је рекла исто што сам ономад чуо од алпске стене код Силваплане претходне године, шест хиљада стопа изнад мора. Силваплана је швајцарско језеро у Алпима. Тамо су ми, као некад Ничеу на истом месту, јер ходим Ничеовим трагом, на хоризонту искрсавале нове мисли. Ова стена на Етни ми је потврдила да сам на добром путу.

Пирамидални облик вулкана се осликавао на овој стени на падини. Схватио сам да ми се прошлогодишња помисао на идеју о вечитом враћању истог недвосмислено потврђује на Етни. На камен те стене гледао сам као на последњу мудрост. Камен је закључак живота. Све органско почиње и завршава у неорганском. Примакло сам се стени, тик уз њу. Зрачила је, опијала ме, обећавала. Подигао сам поглед, осврнуо се, и онда замало поклекао под навалом силе која му се сручила у мозак. Раменом сам се ослонио на стену. Ако је она, прошлогодишња, у Алпима, била о вечитом враћању ствари и времена, ова, магловитија, откривала ми је више о људским пословима.

Нисам осећао више неку страсну похлепу за општим сазнањем. Не, нисам црпео никакву радост из наговештене истине него ме је испуњавало уживање из појединости које су блескале око њега. Шта вреди истина која не пружа задовољство? Ионако ће међу људима склоност ка

истини опадати сразмерно нестајању задовољства која би истина могла да нам понуди. Истина која би била препуштена једино науци, не може ни да очекује другачију судбину. Страст мора бити и наша одбрана од знања које нас хлади. Отуда наши потези морају потези из маште, не из рачунице.

Заплакао сам од силине тог открића. Сузе радоснице. Знам да свако сазнање до којег се стиже кроз визије не ствара само радост него буди и ужас, јер осећамо немоћ више него игда да некако отеловимо то сазнање у себи. Ту почиње вулкан у нама. Зар ме управо то не дражи? Ужас света који се протеже у нашем телу. Дуго спава у нама, а онда се пробуди и почне да се храни нашим мозгом. У први мах осећамо занос, а онда губимо ум. Вулкан утискује у мој живот слику вечности. И то ме парализује. Нисам могао даље. Није ми потребно да наставим са успоном. Али настављам. И никад не стижем до врха. Дозадем само до појаса где дува силан и хладан ветар. То је појас са црним песком. Засипа ме. Мрак усред поднева. Сад бих могао да кажем да све видим јасније. Не људи, не књиге, нити историја, вулкан ме је научио да се све враћа и поново враћа. ■

КРИТИКА НЕДЕЉОМ

Наративна магија књиге

„Завршавање двадесетог века“, Владан Матић (Агора, 2023)

Пише: *Настасја Писарева*

„Завршавање двадесетог века“ је књига хибридног жанра која повезује и уједињује претходне књиге Владана Матића, претварајући се у неку врсту меланхоличне енциклопедије света који нестaje. Као што је иначе случај у његовој прози, у лиричном тексту садржана је суштинска магија приповедања које постаје позив на путовање пољима борхесовских маштарија, преточена у сцене које се колебају од живописних и крајње конкретних слика (и коначно – заплета), до етеричних приказа поетизованих до растапања.

Књига је састављена као појмовник фрагмената сећања, путописа, слика, и прича: кроз каталогизирање стварности, пред нама се многе наративна чворшта која обећавају започињање нових и нових приповести, наговештавајући бесконачни лавиринт приповедања. Сам аутор свој текст тумачи као лично читање двадесетог века кроз сећања, визије, и артикулисање појава које су га збуњивале док је покушавао да разуме епоху коју је живео. И мада је библиотека списа и слика од којих је ова књига сачињена крајње лична, обрт, је наравно у томе да је таква, често са свим лирска и интимна (чак и у читању опште историје), заправо блиска свима.

Тако је слика града на брду у исто време и позив на приповедање о Граду која, у неком заумном прекрету настасијевићке логике матерње мелодије (а у овом случају приповедачке мелодије) својим ритмом евоцира све верзије приче о граду и њихову коначну матрицу, нуђећи

безбројна скретања у могућности његових читања – био то лични град у ком су сачрањена сећања на родитељски дом са чувеним београдским журкама, била то зграда у заумном простору са чијих се високих спратова видело како вукодлаци ноћу препривавају реку, или архетипски огулен лотмановски град на ивицама културног простора.

Поглед шетача кроз град често пропада у прошлост не успевајући да се задржи над оним што је сада и овде. Понекад тај поглед открива и будућност, и нема начина да се рашчивијају токови вечног времена, па је могуће пронаћи рушевине за које се не зна да ли су из прошлости и будућности, или открили игру, хоћањем кроз град, где ћемо у посебној врсти примењене психогеографије правим покретима свог тела поново укорачати у град нашег детињства, као да је кретање кроз урбани простор заправо напредовање кроз катедрале памћења Томе Аквинског, као да су ходање и приповедање исто.

„Завршавање двадесетог века“ је покушај да се сакупе елијадеовска „света места“ приватног универзума која су једнако важна као историјска,

а истинска тајна света открива се кроз алхемичарске шетње где кретање кроз простор постаје исписивање неке врсте заумног мистичног језика и сањарења над историјом.

Постоји посебна врста мелодије укупног текста која се остварује у понављању – фрагменти мењају значења и добијају нова смештени у различите контексте; чак и директни цитати или графички колажи сачињени од фотографија бивају преображени и реконтекстуализовани у наративној магији књиге.

Прекомбиновање градова кроз снове као у Пројасовом „Мрачном граду“ или откривање немогућих простора и имагинарних процела у познатом монотоном пејзажу као у филмовима Хајао Мијазакија, сен-

зификује и поетизује простор града, па психогеографија постаје мистична радња која отвара прозоре у нове светове и обећава вечно приповедање. Удаљена географска места, ретко спомињани градови Средње Азије постају магијске речи којима се изнова исписује стварност. Као што је текст прекомбинован, мењан и преображан још у току самог чина читања, тако се и слике градова мењају, па Александрија постаје митска колико и Шамбала, град са безброј ликовима, утемељен у сну. Али на крају, постоји само један град, онај који вечно измиче, онај који смо видели у сну, последњи, у који се враћамо на крају. ■

AI убила Тејлор Свифт

Пише: Игор Бурић

Не, ово није компјутерски генерисана лажна вест. Моје име је Игор Бурић и ја нисам робот.

Ускоро ћемо и у новинама, као са храном, имати декларацију да је нешто органског порекла.

Не тако давно, пре 44 године, опскурни „једнохитни“ поп састав Балс левао је како је видео убио радио-звезду. Спотом за ту песму отворен је чувени, сад већ помало заборављени МТВ. Колико ће трајати забава са компјутерски генерисаном, сада већ вештачком интелигенцијом (AI) створеном музиком?

Полако, тек је почело. Након Нури, која је била (и остала) прва компјутерски генерисана инфлуенсерка, сада имамо и Ану Индијану, прву поп икону света вештачке интелигенције. И тек што је почело, изазива огромно негодовање. Логично је да се многи осећају угрожено. Сетимо се само штрајка у Холивуду. Обећање да ће нам роботи омогућити да ништа не радимо показало се као прилично апокалиптично, а не утопијско. „Терминатора 2“ да не спомињемо. Ник Кејв, на пример, већ је најоштрије осудио свако учешће вештачке интелигенције у уметничкој продукцији. Поводом имитирања његовог стила од стране популарног Чет Ци-Пи-Ти бота, на свом блогу Документи Црвене Руке је записао:

- То што Чет Ци-Пи-Ти ради је на овом нивоу умножавање као травестија. Можда ће временом успети да произведе песму коју површно гледајући нећемо моћи да разликујемо од оригинала, али ће то увек бити репродукција, једна врста сатири... Песме се рађају у патњи, под чим подразумевам предуслове у комплексности, ни где не иде, ништа не ради, не може да се усуди да оде изван своје зоне комфора и зато нема капацитет да са нама подели искуство које трансцендира његове границе, јер за њега границе не постоје.

У прилогу оме што је изнео Ник Кејв говори податак стручњака информационе технологије, који упорно објашњавају да вештачка интелигенција неће решити све проблеме света зато што јој за то треба инпут који само људи могу да јој дају. Чак и у случају Ане Индијане, иако је њени творци из неке ај-ти фирме рекламирају како је вештачка интелигенција све урадила сама, лажу људе. Вештачкој интелигенцији још увек требају подаци шта се од ње очекује да уради. Само људи могу да вас изненаде. А неће бити изненађење ако управо људи на крају дођу до тога да направе потпуно аутономно биће. По цену тога да нам то стварно буде крај.

За разлику од научника који су опрезнији и етичнији у изјавама, стручњака информационих технологија, поготово оних запослених у великим компанијама - који то свакако нису - уметници су били (и остали) они који дају најсмелије „прогнозе“. Чак је и Карел Чапек, изумитељ роботике пре него што је она била измишљена у виду четврте индустријске револуције, био - уметник. Први законодавац у погледу примене вештачке интелигенције, Исак Асимов, био је - уметник. Видећемо да ли ће да важе њихове речи, а кога занима један од могућих сценарија, нека погледа филм „Екс макина“ Алекса Гарланда. Екс макина - израз који се у античком свету користио на позорници, у финалима драма, када се бог као неочекивана сила из тадашњих машина за производњу дима појављивао изненада и решавао ствар - могла би и сад да нам буде судбина.

До тада, Тејлор Свифт нема шта да брине. За разлику од гласа и моћних подстицаја за људске неуротрансмитере у свим доменима информационе технологије, када је реч о појавности поп-звезда, њихово тело је још увек жива ватра, светлосним годинама далеко од првих уверљивијих копија.

ЈУБИЛАРНИ БРОЈ ФАНЗИНА ДРУШТВА ЉУБИТЕЉА ФАНТАСТИКЕ

Емитор 500

Пише: Илија Бакић

Недавно је из штампе изашао и у руке љубитеља стигао „Емитор“ број 500, којим су крунисане 43 године излажења овог гласила Друштва љубитеља фантастике „Лазар Комарчић“ из Београда; оваква дуговечност фанзина није забележена на просторима Србије, бивше Југославије, Европе а, сва је прилика, ни на остатку земаљске кугле! Први број „Емитора“ појавио се децембра 1981. као билтен Друштва, основаног у априлу исте године; уредник броја био је Слободан Кнежевић.

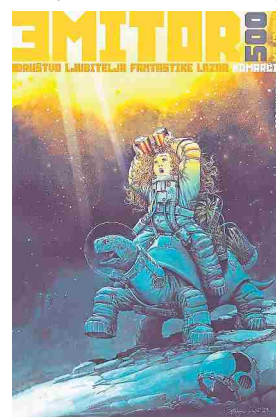
На 36 страна изнесени су разлози за оснивање асоцијације и одабир имена, односно штампани Статут, есеји о научној фантастици, прикази актуелних филмова, конкурс за научнофантастичну причу као и две СФ приче из пера Радмила Анђелковића и Дамира Јоке. Друштво је, као и сваки „фан клуб“, пратило дешавања у научној фантастици у свету и на домаћем терену, али је имало и веће амбиције - да окупи ретке домаће ауторе овог жанра, те да помогне у стасавању нових писаца. Због тога је одмах расписан интерни конкурс за научнофантастичну причу и приче које су добиле највише гласова објављиване су на страницама „Емитора“. Ма како ова помоћ изгледа мала уродила је плодом и Друштво је, заједно са „Емитором“, постало „база“ читаве генерације домаћих писаца научне фантастике, од којих су многи и данас активни.

У следећим годинама „Емитор“ је мењао свој изглед (шапилографија, фотокопија, дигитална штампа), уреднике, обим и ритам излажења, теме којима се бавио и начине на које се њима бавио - од превода страних публицистичких и теоријских текстова, домаћих стручних радова до исечака из штампе. Једнако су били заступљени литературе и филм и стрип а касније компјутерске и друге игрице. „Емитор“ је континуирано доносило нове приче домаћих аутора а већ током 1990-тих и њихове целокупне збирке или романе, раме уз раме са преводима прича па и романа из текуће светске жанровске продукције. Уз научну фантастику у „Емитору“ су се „шверцовали“ и хорор односно епска фантастика а њихова је све већа популарност била разлог да се и назив Друштва промени у Друштво љубитеља фантастике; ипак, име Лазара Комарчића (1839 - 1909), писца првог српског научнофан-

тастичног романа „Једна угашена звезда“ (1902), није мењано.

Коначно, после 43 године излажења, на ред је дошло и објављивање јубиларног 500. броја „Емитора“; реч је о књизи са 272 стране, са пластифицираним корицама и насловном илустрацијом прослављеног стрип аутора Алексе Гајића. Садржај је, пак, мешавина свечарског погледа у прошлост Друштва и скице текућег стања у светској и домаћој жанровској фантастици. Први сегмент броја чине приче проверених фантастичара и оних који тек ступају на литерарну сцену; сваки од аутора (Адријан Сарајлија, Горан Скробоња, Зоран Нешковић, Милош Петрик, Бошко Мартиновић, Милан Пеца Поповић и Павле Зелић) доноси своју тематику и своју поетику потврђујући живост и богатство жанроске сцене што је залог за њен опстанак и развој. У теоријском делу аутори (Ратко Радуновић, Александар Манић) промишљају жанровске 1950-те и 1960-те и оставштину коју су пренели у наредне деценије те њихов одјек који стиже и до наших дана. Милош Јоцић, Тијана Тропин и Илија Бакић анализирају дела Пекића, Губаша и Стерлина док Горан Скробоња у аутореклексивном огледу „Преводјење као усуд“ сугестивно пише о својој вишедценијској авантури превођења књига.

Свечарски сегмент „Емитора 500“ чине два прилога Миодрага Миће Миловановића: „Програми Друштва „Лазар Комарчић“ од оснивања до данас“ на пуних 100 страна садржи попис свих (или готово свих) трибина одржаних у Друштву, неретко илустрованих и фотографијама са тих догађања; знатно је бити фасциниран мноштвом тема о којима се информисало и расправљало, од оних које су се тичале текућих дешавања (нових књига, филмова, стрипова, игрица...) до оних које су задилале у темељна питања промишљања жанра, односа науке и уметности, глобалне будућности људске врсте... Чланак „Интерни конкурси Друштва у осамдесетим“ прилика је да се, кроз пописе радова који су били у конкуренцији и њихових пласмана, прати развој појединих аутора односно заступљеност одређених тема у причама.

ПРОЗОР У СВЕТА

Pauline Boty
Gazelli Art House
London
1. 12.2023 - 24.2.2024.

Прича поп уметнице Полин Боти (1938 - 1966) постала је легенда у историји британске послератне уметности. Њени радови, настали током експлозивне каријере прекинуте прераном смрћу у 28. години, поново су „откривени“ у новом миленијуму након што су деценијама били у сенци. Као студенткиња на Краљевском колеџу уметности касних 1950-их, дружила се са потоњим иконама британског поп-арта Питером Блејком и Дејвидом Хокнијем, истовремено градећи специфичан стил у свету у коме доминирају мушкарци. Наиме, у време кад је она уписивала Royal College of Art, само је пет жена било међу запосленима на RCA, док је број студенкиња био у односу на мушкарце још непропорционално није. Институционална дискриминација и сексизам, које је убрзо упознала, нису међутим омили Полин у намери да се афирмише као уметница. Напротив, након што је дипломира и приредила низ изложби, критика је почела о њој да говори као о отелотворењу креативности и контрадикторности првих корака британске поп уметности.

Реч критике

Са оштроумном самосвесношћу и оптимизмом она је у ту контракултуру у настајању унела перспективу младе жене која ужива у задовољствима понуде и искуствима заљубљености - што је све било у оштром, ироничном контрасту са фетишизацијом жена у момачком поп арт свету. У радовима је често користила црвено цвеће и ружу, свесна њихове симболике и конотација. Такав приступ се понајбоље види на Color Her Gone, омажу Мерилин Монро. Њени радови имали су и примене политичког коментара. Рецимо, у Countdown to Violence алудирала је на тадашња актуална политичка збивања укључујући рат у Вијетнаму, ране немире у Бирмингему и убиство Џона Ф. Кенедија, које је приказано и на колажу It's a Man's World I (1964), уз Ринга Стару и Џона Ленону, Алберта Ајнштајна, Мухамеда Алија, Лењина... Након што јој је 1965. дијагностикован канцер док је била у другом стању, Полин Боти је одбила хемотерапију која би убила њену бебу и умрла је свега неколико месеци након што јој се кћерка родила.

Мирослав Стајић

Цитат

Gazelli Art House слави живот и наслеђе британске сликарке Полин Боти, на њеној првој постхумној самостојној изложби у овој деценији. У том смислу изложба „Pauline Boty: Portrait“ наставаља галеријска истраживања њеног важног и трајног уметничког утицаја. Као истакнута фигура британског поп арт покрета 1960-их, Боти је рушила конвенције својим неустрашивим истраживањем женствености, друштвених норми, политике и популарне културе. Њена уметничка дела данас се поштују као врхунац унутар културног дискурса који окружује период у којем је деловала.

(из најаве изложбе)